

Нотатки стосовно «досвіду ювілейного самообслуговування» В.І. Старостенка (до 90-річчя з дня народження)

В.П. Коболев, 2025

Інститут геофізики ім. С.І. Субботіна НАН України, Київ, Україна

Вступ. Віталій Іванович Старостенко, якому 13 квітня 2025 р. виповнюється 90 років, заклав у нашому журналі початок публікаціям у форматі такого дотепного жанру, як «ювілейне самообслуговування», запозиченого у В.В. Фролькіса [2002]. Раніше він опублікував дві статті, присвячених його 70-річчю (2005 р. — «Ще один досвід ювілейного самообслуговування: мені — 70») та 80-річчю (2015 р. — «Досвід ювілейного самообслуговування продовжується: десять років потому»). У цих публікаціях у вигляді самозвіту мене посправжньому вразили простота і неймовірна щирість оповідання про свої родинні корені, науково-організаційну роботу, роздуми і міркування про геофізику, науку в цілому і стан НАН України та Державної геологічної служби. Не залишилися поза увагою автора трагічні події 2014 р. в Криму і на сході України.

У лютому цього року Віталій Іванович ознайомив мене з рукописом статті, яка продовжує ювілейне самообслуговування під назвою «Ще одне (останнє) ювілейне самообслуговування: мені — 90» [Старостенко, 2025]. Після короткої інформації стосовно наукових результатів за останнє десятиріччя основна увага ювіляра прикута до трагічного сьогодення, а саме війни Росії проти України. Авторська патріотична позиція знайшла відображення у епіграфах, які Віталій Іванович під час пові-

тряних тривог відверто і небезсторонньо коментує в основному тексті.

Фото 1. Крим, 2005 р., 20 років тому.

Досвід «ювілейного самообслуговування» став до вподоби О.Б. Гінтову, який у автобіографічному ювілейному нарисі вдало зазначив, «що біографії, особливо часів Союзу, настільки складні та заплутані, що ніхто, крім нас самих, у них не

Citation: Koboлев, V.P. (2025). Notes on the «experience of jubilee self-congratulation» of V. I. Starostenko (towards the 90th anniversary). *Geofizychnyi Zhurnal*, 47(2), 50—59. DOI: <https://doi.org/10.24028/gj.v47i2.325255>.

Publisher S. Subbotin Institute of Geophysics of NAS of Ukraine, 2025. This is an open access article under the CC BY-NC-SA license (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/>).

розібрався б» [Гинтов, 2020, с. 111]. Нещодавно (22.01.25) у вузькому сімейному колі Віталій Іванович разом зі співробітниками Інституту тепло привітав Олега Борисовича з 90-річчям. Він нагадав, що після закінчення університету їх трудовий шлях уперше перетнувся в одній із польових партій тресту «Укргеофізрозвідка». Для Віталія Івановича це була неоцінима школа, і він із вдячністю згадав своїх перших наставників: А.Л. Поліванчука — начальника партії, В.М. Єгорова — технічного керівника, і В.М. Беланова — головного геолога. Слід підкреслити, що Олег Борисович і Віталій Іванович — однолітки, тому крізь призму їх біографій можна простежити зріз життя нашої країни за радянських та пострадянських часів [Гинтов, 2020].

Віталію Івановичу присвячено низку довідкових [Старостенко..., 2005а, 2007, 2012, 2013] та ювілейних [Чекунов, 1995; Академику..., 2005, 2010; Віталій..., 2005а, б, 2010; Старостенко ..., , 2005б; Старостенко..., 2010; Тяпкин, 2005; Vitaliy..., 2010] матеріалів, опублікованих як в Україні, так і за її межами. Цьогорічний його ювілей безсумнівно не залишиться поза увагою геолого-геофізичної спільноти. Я також не можу залишитись осторонь, тому що більш як 40 років, завдячуючи долі мав змогу не тільки разом працювати в Інституті геофізики (ІГФ) ім. С.І. Субботіна НАН України, а й бути в дружніх відносинах з цією неординарною людиною і його сім'єю. Зважаючи на те, що біографічні дані і наукові досягнення В.І. Старостенка достатньо висвітлені у зазначених вище публікаціях, зупинюсь лише на деяких нотатках з його ювілейних статей та окремих епізодах минулих життєвих ситуацій, які залишили в мене незабутні враження.

Нотатки з ювілейних публікацій. Уперше прізвисько Старостенко і схвальний відгук стосовно наукового потенціалу 40-річного Віталія Івановича я почув у 1975 р. під час навчання в аспірантурі від М.Ф. Скопиченка, декана геологічного факультету Київського державного університету ім. Т.Г. Шевченка. Мабуть, це було пов'язане з призначенням В.І. Старостенка на посаду

заступника директора ІГФ АН УРСР з наукової роботи. Як згадує Віталій Іванович, на той час він про адміністративну роботу не думав. Однак коли у 1975 р. С.І. Субботін, за згодою А.В. Чекунова, запропонував йому обійняти цю посаду, він після недовгих роздумів дав згоду [Старостенко, 2015].

Я пам'ятаю, як у 1991 р. на Вченій раді А.В. Чекунов аргументовано представляв Віталія Івановича на посаду директора ІГФ. Проте краще наведу витяг з його листа президенту АН УРСР Б.Є. Патону стосовно кандидатури на цю посаду: «Моя заміна може бути проведена, по суті, автоматично, оскільки кандидатура наступника одностайна. Це — академік АН УРСР В.І. Старостенко. В.І. Старостенко — великий вчений і людина високих моральних засад. Протягом всього мого директорства він був першим заступником і показав себе з найкращої сторони в усіх відношеннях. А втім, у мене нема особливої необхідності характеризувати В.І. Старостенко, оскільки Ви добре знаєте його як академіка-секретаря Відділення наук про Землю» [Старостенко и др., 2022]. До цієї лаконічної характеристики важко щось додати.

Так почалося тривале поєднання Віталієм Івановичем наукової і науково-організаційної роботи. Він обіймав посади заступника (1975—1991), директора ІГФ (1991—2022), заступника академіка-секретаря (1978—1988), академіка-секретаря Відділення наук про Землю та члена Президії НАН України (1988—2004) [Старостенко..., 2013]. З 1976 р. він очолює відділ глибинних процесів Землі і гравіметрії, а з 2022 р. — радник при дирекції та голова Вченої ради ІГФ.

Віталій Іванович, як він сам зазначає, «за складом характеру більше дослідник, ніж адміністратор, ... а робота адміністратора (за визначенням) часто приводить до тяжких стресів» [Старостенко, 2005, с. 552]. При цьому він посиляється на свого вчителя, колегу і товариша В.М. Страхова [2002], який відверто показав це на особистому прикладі. Натомість цей нелегкий тягар Віталій Іванович несе на своїх

плечах півсторіччя. Мабуть не помилюсь, якщо зауважу, що тільки час, витрачений на сидіння у президіях різноманітних робочих та урочистих зборів і засідань, вимірюється роками.

Дуже добре пам'ятаю, як на Загальних зборах Відділення наук про Землю 27 квітня 2004 р. Віталій Іванович не був обраний на посаду академіка-секретаря на новий термін. Не буду зупинятись на причинах, аргументоване пояснення яким він надав у роботі [Старостенко, 2005], зазначу лише, що мужність і гідність, з якими він переніс цей непростий та, мабуть, і болісний виклик, заслуговує на повагу.

Втім, як кажуть в народі, — «нема лиха без добра». Звільнення від обов'язків академіка-секретаря Відділення наук про Землю дало можливість Віталію Івановичу зосередитись на розвитку та вдосконаленні наукових програм ІГФ, організації і координації міжнародних досліджень. Він бере активну участь у різноманітних наукових форумах, відвідує наукові інституції в різних країнах світу. Перелік країн його закордонних відряджень вражає: Австрія, Англія, Німеччина, Греція, Данія, Іспанія, Китай, Люксембург, Монако, Нідерланди, Польща, Румунія, США, Туреччина, Франція, Чехія, Швейцарія та Швеція. Більша частина поїздок була пов'язана з роботою в Науково-організаційному комітеті Міжнародної програми EUROPROBE Європейського наукового фонду (1996—2002). Важливим їх результатом стала участь ІГФ у виконанні міжнародних проєктів GeoRift і EUROBRIDGE у співдружності із закордонними установами, які фінансував Європейський науковий фонд [DOBREflection..., 2002]. Це був значний науковий і науково-організаційний успіх, який поряд з іншими проєктами укріпив авторитет ІГФ як одного з провідних, високопрофесійних і сучасних геофізичних центрів Європи [Старостенко, 2005]. Неодноразово Віталій Іванович літав у Гвінею з метою координації спільної Українсько-Гвінейської діяльності у Науково-дослідному центрі у м. Конакрі, спрямованої на вивчення бу-

дови земної кори Західноафриканського регіону [Шнюков и др., 1987].

Незважаючи на прихильність до теоретичних розробок у сфері інтерпретації геофізичних спостережень (потенціальних полів), Віталій Іванович значну увагу приділяє регіональним експериментальним геофізичним дослідженням. Він брав безпосередню участь у польових роботах під час виконання глибинного сейсмічного зондування (ГСЗ) на профілях DOBRE-2 (2007), -3 (2008), -4 (2009), -5 (2011), GEORIFT-2013 (2013), RomUkrSeis (2014) [Старостенко, 2015].

Останніми роками під керівництвом Віталія Івановича ІГФ спільно з багатьма провідними науковими центрами Європи було виконано ГСЗ за міжнародними проєктами Pancake, TESZ та SHIELD-21, профілі яких перетинають Східноєвропейську та Західноєвропейську платформи, Скіфську плиту, Паннонську, Дніпровсько-Донецьку та Прип'ятську западини. Загальна довжина профілів становить 5619 км [Легостаєва, 2024].

Результати цих унікальних робіт займають особливе місце у відповідних публікаціях Віталія Івановича, серед співавторів яких багато відомих геофізиків і геологів Європи. Свою роль в авторських колективних публікаціях він оцінює так: основна, за участю співавторів і підпорядкована, за основної ролі співавторів (співавтора) [Старостенко, 2015].

Стосовно наукових досягнень Віталій Іванович оцінює себе надто скромно. Безсумнівно, він зробив видатний внесок у теорію, методику та практику геофізичних методів досліджень, про що яскраво свідчать різноманітність тематики публікацій та їх високий науково-метричний рейтинг. Слід підкреслити, що індекс цитування Хірша, який на початку 2025 р. у ювіляра дорівнював 23, є найвищим серед членів академії Відділення наук про Землю. Загалом починаючи з 1962 р. В.І. Старостенко опублікував 908 наукових праць і повідомлень [Старостенко, 2005, 2015, 2021б, 2025], на першому місці за кількістю посилань у вітчизняній та зарубіжній

літературі на цей час залишається монографія «Устойчивые численные методы в задачах гравиметрии» [1978], на яку досі трапляються посилання.

Слід окремо зазначити увагу Віталія Івановича до висвітлювання ювілейних дат, присвячених як загально академічним подіям, так і історії розвитку геолого-геофізичних досліджень в Україні [Старостенко и др., 2017, 2018; Старостенко, 2021а; Старостенко, Коболев, 2023а та ін.]. За його ініціативою та безпосередньою участю в 2024—2025 рр. в «Геологічному журналі» була видана «трилогія» у вигляді трьох статей, присвячених 60-річчю Відділення наук про Землю НАН України [Старостенко, Коболев, 2023б, 2024; Старостенко та ін., 2024]. Із задоволенням згадую нашу роботу з пошуку та узагальнення великого обсягу фактичного матеріалу, при цьому хочу підкреслити скрупульозність Віталія Івановича стосовно коректності висвітлювання прізвищ і дат окремих подій.

В особистих ювілейних публікаціях ювіляр мимохідь згадує про свою участь у морських експедиційних дослідженнях на науково-дослідних судних (НДС) «Академік Вернадський» і «Професор Водяницький». Я спробую дещо надолужити цю прогалину. Не буду зупинятись на першій спеціалізованій геолого-геофізичній експедиції 19-го рейсу НДС «Академік Вернадський» в Індійський океан (1978—1979), тому що Віталій Іванович детально розповів про неї у двох практично ідентичних публікаціях, присвячених 90-річчю ювілею Є.Ф. Шнюкова [Старостенко, 2020а,б]. Редакторські правки і скорочення першого варіанта рукопису, який був опублікований в ювілейному номері журналу «Геологія і корисні копалини Світового океану» [Старостенко, 2020а], стали не до вподоби Віталію Івановичу, і він в повному обсязі надрукував статтю вдруге у «Геофізичному журналі» [Старостенко, 2020б]. Варто зазначити, що в останній варіант статті він повернув три куплети з віршів-пісень учасника рейсу В. Бурдюгова під назвою «Сингапурские робяты» і при цьому зауважив, що «з їх повним текстом можна озна-

йомитись на сайті Інституту геофізики ім. С.І. Субботіна НАН України (<http://www.igph.kiev.ua/publications/ukr/index.html>)» [Старостенко, 2020б, с. 221]. Наведу один з куплетів.

*Рейс, конечно, был прекрасный,
Старостенко нас хвалил.
За хорошую работу
Кто бы нам чего налил?*

Фраза «Старостенко нас хвалил, ...» пов'язана з тим, що Віталій Іванович під час другої частини рейсу змінив на посаді начальника експедиції 19-го рейсу НДС «Академік Вернадський» Є.Ф. Шнюкова у зв'язку з його викликом до Москви.

Також хочу згадати один несуттєвий, але пам'ятний для мене випадок. У 1987 р. по лінії ЮНЕСКО на базі Науково-дослідного центру у м. Конакрі (Гвінея) відбулась школа-семінар з морської геології для фахівців із країн Західної Африки [Шнюков и др., 1987]. Крім циклу лекцій на березі Віталій Іванович брав участь у короткому рейсі НДС «Професор Колесніков» в акваторію шельфу Гвінеї, під час якого проводились практичні заняття з експериментальних забортних геофізичних робіт. Пам'ятаю, як під час демонстрації спуска автономного зонда-термоградієнтометра Віталій Іванович запитав у мене стосовно відсотків отримання позитивного результату. Коли я відповів, що 50 на 50, тому що зонд може не увійти у щільні донні осади, то він, жартуючи, сказав: «Можемо ославитися на всю Західну Африку», і про всяк випадок пішов відволікти семінаристів на час підйому зонда на палубу. Проте семінаристи, почувши гуркіт лебідки, у повному складі повернулись на палубу, щоб подивитись на отриманий запис температур. На щастя, результат був позитивний, і Віталій Іванович із задоволенням і полегшенням зітхнув.

У період 2000—2007 рр. Віталій Іванович як науковий консультант багаторазово брав участь у виконанні комплексних геолого-геофізичних експедиційних досліджень у Чорному і Середземному морях на НДС «Професор Водяницький» в рамках госпдоговірних тем з ВАТ «Укртелеком»

[Довгий и др., 2001 та ін.] і цільової програми НАН України «Мінеральні ресурси України», яку він на той час очолював [Шнюков и др., 2005 та ін.]. Слід також із вдячністю згадати допомогу доньки Олени Віталіївни (на той час працювала у ВАТ «Укртелеком») у формуванні програми 56-го рейсу НДС «Професор Водяницький» з метою геологічного оцінювання прокладки траси підводного кабелю зв'язку за маршрутом Севастополь—Затока [Геологическая ..., 2002]. Зауважу, що у тому ж рейсі геолого-екологічними дослідженнями опікувалась онука Віталія Івановича — Галенко Катерина Олександрівна.

Слід зазначити, що в цей час Віталій Іванович очолює Раду з досліджень Світового океану НАН України, під його керівництвом розробляється Концепція цільової комплексної програми морських наукових досліджень НАН України з урахуванням воєнного стану [Старостенко та ін., 2023].

Окремі епізоди минулих життєвих ситуацій. Насамперед мене і моїх рідних та близьких у минулому році приємно вразило присвячене моєму ювілею щиросердечне вітання Віталія Івановича, який не міг повірити, що мені виповнилось 75 років [Старостенко, 2024]. Я й сам, як він писав стосовно свого 80-річчя, «цю цифру якось не можу прикласти до себе. До других — можу, а до себе — не вдається» [Старостенко, 2015, с. 146].

Фото 2. Віталій Іванович зі своєю онукою Катериною у 56-му рейсі НДС «Професор Водяницький», 2001 р.

Мої близькі стосунки з ювіляром склалися на початку 1990-х років. У 1992 р. мій виліт за контрактом на роботу до Гвінеї випадково збігся з відрядженням Віталія Івановича, на той час академіка-секретаря Відділення наук про Землю, у м. Конакрі у зв'язку з ліквідацією згаданого вище Науково-дослідного центру. Ніколи не забуду фізичну допомогу і моральну підтримку Віталія Івановича під час конфліктного митного оформлення мого громіздкого апаратурного багажу перед вильотом з аеропорту Внуково.

Зі здобуттям незалежності України, в умовах недостатнього фінансування, Віталій Іванович зумів утримати в повному обсязі функціонування ІГФ. Зокрема, він активно підтримував ініціативу голови Співки геологів України П.О. Загороднюка стосовно створення у 1995 р. Закритого акціонерного товариства (ЗАТ) «Інститут прикладної геофізики» (ІПГ), засновниками якого виступили ІГФ і ЗАТ «Надра» [Старостенко и др., 1996]. Як очільник ЗАТ ІПГ (за сумісництвом) я мав можливість постійно спілкуватись з Віталієм Івановичем, який всіляко допомагав мені у вирішенні різноманітних науково-виробничих питань. На жаль, через низку суб'єктивних причин ЗАТ ІПГ у 2006 р. перестав існувати і був переформатований в ЗАТ «Інститут П.А. Тутковського».

Завжди буду вдячний Віталію Івановичу за мудру пораду не залишати ІГФ і не переходити на постійну роботу в ЗАТ ІПГ, на чому в 1995 р. наполягали керівництво ЗАТ «Надра» і відділ кадрів ІГФ. При цьому він уперше звернув мою увагу не лише на необхідність продовження наукової роботи, а й на завершення докторської дисертації, яку я з проблемами захистив у 2002 р. Ніколи не забуду його підтримку і переживання під час повторного захисту дисертації на засіданні Вищої атестаційної комісії. До мого виступу він залишався зі мною у коридорі, відмовляючись від запрошення перейти до зали засідань.

Не можу не згадати добрим словом дружину Віталія Івановича — Калабаліну Світлану Марківну (1938—2020), з якою він

прожив поруч цілих 60 років [Старостенко, 2025]. Це була обдарована, мудра та надзвичайно доброзичлива жінка, любляча дружина, матір і бабуса. Все своє подружнє життя вона присвятила Віталію Івановичу, звільнивши його від значної частини побутових проблем по дому та дачі. Більш того, Світлана Марківна супроводжувала Віталія Івановича у численних відрядженнях, була у гарних відносинах з багатьма його колегами і добре орієнтувалась у справах ІГФ. Я не помилюсь, якщо скажу, що вона була його першим радником під час вирішення тих чи інших проблемних питань науково-організаційної роботи.

У моєї дружини, Надії Іванівні, склалися особисті теплі і дружні стосунки зі Світланою Марківною, життєва підтримка і поради якої залишаться у пам'яті назавжди. Під час зимової відпустки Віталій Іванович і Світлана Марківна традиційно протягом багатьох років зустрічали Новий рік на Південному березі Криму зазвичай в одному й тому самому санаторії. Саме з їхньої ініціативи і фінансової підтримки ми з дружиною декілька разів відпочивали разом з ними в Криму. Ці зимові відпочинки залишили у нас незабутні враження. На-

самперед це спілкування на різноманітні теми під час щоденних ранкових і вечірніх прогулянок на березі Чорного моря, цікаві екскурсії (заповідник Кара-Даг, Інститути виноробства «Магарач» і «Коктебель» та ін.), зустрічі і знайомства з цікавими людьми. Теплі спогади залишилися від спілкування з Миколою Васильовичем Багровим, на той час ректором Таврійського університету ім. В.І. Вернадського.

З огляду на зазначені зимові відпочинки і практично щорічні морські експедиції з порту Севастополь, мої почуття повністю відповідають болісному, але дійсному висновку Віталія Івановича стосовно трагічних подій 2014 р. в Криму: «В мене таке відчуття, що у результаті грубого, наглого розбою ограбили мене особисто» [Старостенко, 2015, с. 153].

Замість післямови. Мені близькі по суті загальні міркування Віталія Івановича про науку, яка для нього — «спосіб життя ... своє інтелектуальне середовище, що охоплює весь світ. Тут менше дисципліни формальної, зовнішньої, але більше внутрішньої зосередженості, постійного (і вдень, і вночі, часто підсвідомого) ретельного обмірковування поточних завдань, проблем

Фото 3. Зліва праворуч: автор статті, його дружина Надія Іванівна, Віталій Іванович і Світлана Марківна, Кара-Даг, 29 грудня 2005 р.

тощо. Результати науки визначаються не кількістю годин акуратного «столосидіння», а рівнем та обсягом наукової продукції. Хоча деякий кореляційний зв'язок між першим та другим безумовно існує. Наука в певному сенсі подібна до спорту. І там, і там найбільше цінується пріоритет у отриманні результату, і там і там важливо підтримувати форму, і там і там — жорстока конкуренція та ін. Утім у всіх сферах життя так. Але у науці та спорті це особливо чітко виражено» [Старостенко, 2005, с. 553]. Порівняння науки і спорту не випадкове. Віталій Іванович у 1951 р. почав займатись спортивним плаванням, де він також досяг певних особистих успіхів на різноманітних змаганнях [Старостенко, 2015]. Він і нині два рази на тиждень відвідує плавальний басейн. Треба думати, що на цей час його хороша форма у фізичному і науковому сенсі значною мірою зумовлена їх поєднанням. Двадцять публікацій тільки за минулий 2024-й рік — яскраве свідчення високої інтенсивності наукової праці Віталія Івановича. А науковий рівень характеризує публікація колективної статті [Starostenko et al., 2024] у престижному журналі «Tectonophysics».

Стосовно НАН України Віталій Іванович зазначає, що вона надає можливість активно творчо працювати завдяки її організаційній структурі та відпрацьованим століттями принципам, а також зворотним зв'язкам, які забезпечують режим саморегуляції та самоорганізації [Старостенко, 2005]. На жаль, для НАН України нині не найкращі часи, про що відверто пише Віталій Іванович, сподіваючись, що незабаром усе зміниться на краще. При цьому він слушно підкреслює: «У всьому світі наукова праця оплачується середньо (скромно). Однак за деякого достатнього мінімуму оплати, той, хто цінує спосіб життя в науці, для кого вона відповідає характеру та інтересам, вважає, що всі недоотримані гроші (якщо, наприклад, працювати у високооплачуваній галузі бізнесу) є плата за можливість жити і працювати в науці. За все треба платити» [Старостенко, 2005, с. 554].

Віталій Іванович у 2022 р., у зв'язку із закінченням граничного строку перебування на посаді директора, передав керівництво ІГФ своєму заступнику О.В. Кендзері. Втім він і нині бере активну участь у вирішенні нагальних питань життєдіяльності ІГФ як радник при дирекції та голова Вченої ради. Останнє яскраво підтверджує його головний висновок: «Необхідно працювати, поки є сили, або, принаймні, бути корисним для справи та оточуючих. Слід менше думати про солідні ювілеї ...» [Старостенко, 2005, с. 557].

Віталій Іванович з 1996 р. — головний редактор «Геофізичного журналу», який завжди був і залишається однією з його головних турбот. Він вдало зазначає, що журнал «акумулює основні результати діяльності Інституту та є його обличчям, візитною карткою ...», це результати і історія нашого Інституту, це те, що залишиться назавжди» [Старостенко, 2015, с. 150]. Від себе не помилуюсь, якщо зауважу, що Віталій Іванович — єдиний, хто читає всі номери «Геофізичного журналу» у повному обсязі.

Коротко зупинюся на деяких характерних особистих рисах Віталія Івановича, які викликають у мене захоплення. Передусім це лагідність, доброзичливість і відсутність категоричності під час особистого спілкування та в його виступах на різноманітних зборах і засіданнях. Однак при всій прихильності йому позірній безконфліктності у принципових питаннях Віталій Іванович займає тверду позицію. Також я в захваті від його вродженої інтелігентності. Наприклад, Віталій Іванович завжди встає, коли до нього у кабінет заходить жінка. Я також встаю, тому що знаю, що так треба, а Віталій Іванович робить це автоматично, бо в нього це у підсвідомості.

Його інтелігентність і обережність проявлялись також у керуванні автомобілем. За 17 років автопробіг Віталія Івановича за кермом ВАЗ-2107 (в основному від двору Президії НАН України до дачі на Осокорках і назад) дорівнював приблизно такій самій цифрі в тисячах кілометрів. Жартуючи, він іноді говорив: «Професіонали за

кермом почувають себе як одне ціле, а в мене машина і я їдемо окремо».

І наостанок, «ложка дьогтю в бочку меду». Віталій Іванович, як, утім, і всі ми, не застрахований від помилок у своїй роботі на керівних посадах. Проте слід зазначити, що йому притаманне їх визнання. Можу стверджувати, що Віталій Іванович аналізує, переживає і визнає окремі упущення та недогляди, особливо в кадрових питаннях.

З деякими з них він під час розмови зі мною стисло погоджується: «Це мій прокол».

Мої спогади і враження можна продовжувати до нескінченності. Втім, «що за надто, то не здорово». Тому на завершення я з глибокою вдячністю і від щирого серця поздоровляю Віталія Івановича з ювілеєм і бажаю йому нових наукових звершень, а також надалі залишатись у доброму здоров'ї.

Список літератури

- Академику НАН України В.І. Старостенко — 75 лет. *Мінерал. журн.* 2010. Т. 32. № 2. С. 114—117.
- Академику НАН України В.І. Старостенко семьдесят лет. *Геофиз. журн.* 2005. Т. 27. № 3. С. 333—334.
- Віталій Іванович Старостенко (до 75-річчя від дня народження). *Геоінформатика.* 2005а. № 2. С. 89—90.
- Віталій Іванович Старостенко (До 75-річчя з дня народження). *Геология и полезные ископаемые Мирового океана.* 2010. № 2. С. 95—96.
- Віталій Іванович Старасценка (да 70-години з дня народження). *Літасфера.* 2005б. № 2(23). С. 168.
- Гинтов О.Б. Автобиография. *Геофиз. журн.* 2020. Т. 42. № 1. С. 111—133.
- Довгий С.А., Шнюков Е.Ф., Старостенко В.И., Гожик П.Ф., Клещенко С.А., Маслаков Н.А., Коболев В.П. и др. *Геологическая оценка трассы подводного кабеля связи Севастополь Затока.* Киев: Изд. НАН Украины, 2002, 119 с.
- Довгий С.А., Шнюков Е.Ф., Старостенко В.И., Гожик П.Ф., Коболев В.П., Клещенко С.А., Лейбзон А.Я. Результаты геолого-геофизических исследований в северо-западной части Черного моря в 56-м рейсе НИС «Профессор Водяницкий» (июнь 2001г.). *Геофиз. журн.* 2001. Т. 23. № 5. С. 120—123.
- Легостаева О.В. Наукові школи та сучасні наукові напрями Інституту геофізики ім. С.І. Субботіна НАН України. *Вісн. НАН України.* 2024. № 4. С. 80—91.
- Старостенко В.И. Геолог дальнего плавания, начальник экспедиции 19-го рейса НИС «Академик Вернадский» в Индийском океане — Е.Ф. Шнюков. *Геология і корисні копалини Світового океану.* 2020а. 16. № 1. С. 11—35.
- Старостенко В.И. К 90-летию юбилею Е.Ф. Шнюкова — геолога дальнего плавания, начальника экспедиции 19-го рейса НИС «Академик Вернадский» в Индийский океан. *Геофиз. журн.* 2020б. Т. 42. № 4. С. 201—223.
- Старостенко В.И. Еще один опыт юбилейного самообслуживания: мне — 70. *Геофиз. журн.* 2005. Т. 27. № 3. С. 548—560.
- Старостенко В.И. Институту геофизики им. С.И. Субботина НАН Украины — 60 лет. *Геофиз. журн.* 2021а. Т. 43. № 1. С. 276—283.
- Старостенко В.И. О публикациях, которые в прежних обзорах не упоминались. *Геофиз. журн.* 2021б. Т. 43. № 4. С. 221—240.
- Старостенко В.И. Опыт юбилейного самообслуживания продолжается: десять лет спустя. *Геофиз. журн.* 2015. Т. 37. № 2. С. 146—170.
- Старостенко В.И. *Устойчивые численные методы в задачах гравиметрии.* Киев: Наук. думка, 1978, 228 с.
- Старостенко В.И., Гинтов О.Б., Ентин В.А. Украинский Геологический Комитет: 100 лет со времени создания, история реорганизаций, результаты работы. *Геофиз. журн.* 2017. Т. 39. № 6. С. 144—161.
- Старостенко В.И., Загороднюк П.А., Коболев В.П. Основные направления деятельности АО «Институт прикладной геофизики».

- Геофиз. журн.* 1996. Т. 18. № 6. С. 81—83.
- Старостенко В.И., Кендзера А.В., Легостаева О.В. Институт геофизики им. С.И. Субботина НАН Украины к 100-летию юбилею Академии и ее Президента Бориса Евгеньевича Патона. *Геофиз. журн.* 2018. Т. 40. № 5. С. 3—46.
- Старостенко В.И., Коболев В.П., Кучма В.Г. К 90-летию со дня рождения Анатолия Васильевича Чекунова. *Геофиз. журн.* 2022. Т. 44. № 2. С. 170—176.
- Старостенко В.И. Володимиру Павловичу Коболеву — 75 років. *Геофиз. журн.* 2024. Т. 48. № 4. С. 161—164.
- Старостенко В.И. Ще одне (останнє) ювілейне самообслуговування: мені — 90. *Геофиз. журн.* 2025. Т. 47. № 2. С. 3—17.
- Старостенко В.И., Коболев В.П. Відділенню наук про землю НАН України — 60 років. *Геофиз. журн.* 2023а. Т. 45. № 4. С. 178—184.
- Старостенко В.И., Коболев В.П. До 60-річчя Відділення наук про Землю НАН України. Частина 1. Історичний нарис розвитку природничих наук від заснування Академії наук України до створення Відділу наук про Землю і Космос АН УРСР (1918—1962). *Геол. журн.* 2023б. № 4(382). С. 81—105.
- Старостенко В.И., Коболев В.П. До 60-річчя Відділення наук про Землю НАН України. Частина 2. Хронологія становлення і розвитку Відділення наук про Землю АН УРСР (1963—1991 рр.). *Геол. журн.* 2024. № 1(386). С. 81—104.
- Старостенко В.И., Коболев В.П., Палій В.М. До 60-річчя Відділення наук про Землю НАН України. Частина 3. Хронологія розвитку Відділення наук про Землю в незалежній Україні (1991—2023 рр.). *Геол. журн.* 2024. № 2(387). С. 95—138.
- Старостенко В.И., Коболев В.П., Щипцов О.А. Розвиток морських наукових досліджень України. *Геофиз. журн.* 2023. Т. 45. № 4. С. 171—177.
- Старостенко Виталий Иванович. В кн.: *Геофизики России*. Москва: ЕАГО, 2005а, С. 661.
- Старостенко Виталию Ивановичу — 70 лет. *Геология и полезные ископаемые Мирового океана*. 2005б. № 1. С. 172—174.
- Старостенко Віталій Іванович. В кн.: *Who is Who в Україні. Біографічна енциклопедія успішних людей України*. 1 випуск. Енциклопедія персональної серії Hubners Who is Who. Zug, Schweiz, 2012, С. 337.
- Старостенко Віталій Іванович. В кн.: *Національна Академія Наук України. Персональний склад. 1918—2013*. Київ: Фенікс, 2013, С. 133.
- Старостенко Віталій Іванович. В кн.: *Хто є хто в Україні*. Київ: Вид-во «К.І.С.», 2007, С. 924.
- Старостенко Віталій Іванович. *Гідроакуст. журн.* 2010. № 7. С. 146—147.
- Страхов В.Н. *Хождение по мукам*. Москва: ОИФЗ РАН, 2002, 84 с.
- Тяпкин К.Ф. О нашей дружбе и сотрудничестве (к 70-летию академика В.И. Старостенко). *Наук. вісник Нац. гірничого ун-ту*. 2005. № 3. С. 104—106.
- Фролькис В.В. Качество жизни переходит в ее количество (опыт юбилейного самообслуживания). В кн.: *Владимир Вениаминович Фролькис. Ученый и Человек*. Киев: Авиценна, 2002, С. 132—143.
- Чекунов А.В. Академику Национальной АН Украины В.И. Старостенко 60 лет. *Геофиз. журн.* 1995. Т. 17. № 2. С. 79—88.
- Шнюков Е.Ф., Старостенко В.И., Коболев В.П., Русаков О.М. 62-й рейс НИС «Профессор Водяницкий»: геолого-геофизические исследования в Черном и Азовском морях. *Геофиз. журн.* 2005. Т. 27. № 6. С. 1056—1061.
- Шнюков Е.Ф., Старостенко В.И., Сузимов А.Е., Коснырев В.К., Метропольский А.Ю. Международная школа ЮНЕСКО по морской геологии для стран Западной Африки. *Геол. журн.* 1987. Т. 47. № 6(237). С. 121—123.
- DOBREffection-2000 and DOBREffraction'99 Working Groups (members of the DOBREffraction'99 and DOBREffection-2000 Working Groups are, respectively: Grad M., Gryn, D., Guterch, A., Janik, T., Keller, R., Lang, R., Lyngsie, S.B., Omelchenko, V., Starostenko, V.I., Stephenson, R.A., Stovba, S.M., Thybo, H., Tolkunov, A.P. and Bayer, U., Gajewski, D., Huebscher, C., Maystrenko, Y.P., Rabbel, W., Roy-Chowdhury, K., Saintot, A., Starostenko, V.I., Stephenson, R.A., Stovba, S.M., Thybo, H. and Tolkunov, A.P. DOBRE stud-

- ies evolution of inverted intra-cratonic rifts in Ukraine. *EOS, Transactions, American Geophysical Union*, 83(30), 323—327. <https://doi.org/10.1029/2002EO000237>.
- Starostenko, V., Janik, T., Murovskaya, A., Czuba, W., Środa, P., Yegorova, T., Aleksandrowski, P., Verpakhovska, O., Kolomiyets, K., Lysynchuk, D., Amashukeli, T., Burakhovych, T., Wójcik, D., Omelchenko, V., Legostaeva, O., Gryn, D., & Chulkov, S. (2024). Seismic lithosphere model across Ukrainian Shield from the Carpathians to the Dnieper-Donets Basin and its tectonic interpretation. *Tectonophysics*, 892, 23—40. <https://doi.org/10.1016/j.tecto.2024.230540>.
- Vitaliy Ivanovich Starostenko (On the seventy-five-year-old Jubilee). *Геолог. журн.* 2010. № 2. С. 122—123.